-responsabilita` tad-Direttur tal-Ħabs li jħares lill-priġunier mill-aggressjoni ta' priġunier ieħor

-ir-responsabilita`amministrattiva, għalkemm parti mid-dritt pubbliku, hi regolata wkoll mid-dritt privat

FIL-PRIM'AWLA

TAL-QORTI ĊIVILI

IMĦALLEF

ONOR. GRAZIO MERCIECA LL.D.

ILLUM, 7 ta' Mejju, 2019.

Rikors Nru. 724/12 GM

Noel Borg

vs.

David Norbert Schembri u

Direttur tal-Faċilita` Korrettiva ta' Kordin

Il-Qorti,

Preliminari

Rat ir-Rikors Ġuramentat ta' Noel Borg ippreżentat fid-19 ta' Lulju 2012 fejn espona bir-rispett illi:

1. Fl-1 ta' Ġunju 2010 għall-ħabta tad-9a.m., seħħ inċident ġewwa l-infermerija fil-Faċilita` Korrettiva ta' Kordin, fejn il-konvenut David Norbert Schembri fiżikament attakkah vjolentement bi xfafer;

2. Filwaqt illi l-konvenut imsemmi huwa responsabbli f'dan ir-rigward bħala l-persuna illi kkawża l-inċident *de quo*, il-konvenut Direttur tal-Faċilita' Korrettiva ta' Kordin (minn hawn 'il quddiem imsejjaħ 'id-Direttur') huwa wkoll responsabbli fir-rigward tal-istess inċident, stante illi dan naqas milli joffri sigurta` adegwata lill-attur u ppermetta illi priġunier ieħor ikollu fuq il-persuna tiegħu xfafer perikoluzi illi filfatt intużaw sabiex iseħħ l-inċident hawn imsemmi, apparti mill-fatt illi ma rax illi jiġu osservati il-proċeduri kollha għas-sigurta` tal-priġunieri;

3. Kawza tal-inċident hawn indikat, l-attur sofra sfreġju u danni ta' natura permanenti f'wiċċu, partikolarment f'għajnejh, kollox kif iċċertifikat min tobba mediċi;

4. Illi l-konvenuti ġew interpellati sabiex jersqu għal-likwidazzjoni u konsegwenti ħlas tad-danni sofferti minnu, inkluz b'ittra uffiċjali tal-31 ta' Mejju 2012, izda dawn baqgħu inadempjenti;

Għaldaqstant, ir-rikorrent talab lil din l-Onorabbli Qorti:

1. Tiddikjara u tiddeċiedi illi l-konvenuti huwa t-tnejn flimkien unikament responsabbli għall-inċident illi seħħ fl-1 ta' Ġunju 2010 ġewwa l-infermerija fil-Faċilita` Korrettiva ta' Kordin, kawza ta' liema inċident sofra sfreġju u danni permanenti f'wiċċu, partikolament f'għajnejh.
2. Tillikwida d-danni sofferti minnu rizultat ta' l-inċident hawn fuq imsemmi, jekk hemm bżonn, bil-ħatra ta' periti nominandi.
3. Tikkundanna lill-konvenuti sabiex iħallsuh dik is-somma li tiġi hekk likwidata a favurih.

Bl-ispejjez kollha u bl-imgħax legali skond il-liġi kontra l-konvenuti;

Rat ir-Risposta Maħlufa tad-Direttur Faċilita` Korrettiva ta' Kordin li wieġeb illi:

1. L-ebda responsabbilita` ma hi imputabbli fil-konfront tiegħu għall-inċident mertu ta' dina il-kawza u għalhekk it-talbiet attriċi huma bla bazi ġuridika u fattwali.

2. L-inċident li seħħ bejn ir-rikorrent u David Norbert Schembri ma kienx wieħed provedibbli stante li l-intimat Schembri qatt ma kellu xi problemi jew qala' xi nkwiet ta' natura serja ma' priġunieri oħra qabel dan l-inċident mertu ta' din il-kawza.

3. Dan qed jingħad fid-dawl tal-fatt illi l-unika argument li Schembri kellu ma' Borg kien ftit jiem qabel ma seħħ l-inċident mertu ta' din il-kawza.

Dan l-argument wassal biex iz-zewġ priġunieri iġġieldu bl-idejn. Wara dan l-argument, Schembri u Borg tpoġġew f'divizjonijiet differenti sabiex kemm jista' jkun ma jkunx hemm kuntatt bejniethom.

4. Din hija l-proċedura normali li id-Direttur jimxi biha. F'każ li jkun hemm ġlied bil-kliem biss, il-priġunieri ma jiġux separati mid-divizjoni. F'każ li jinqala' xi ġlied bl-idejn id-Direttur jipprova jifred lil-priġunieri u jqeghdhom f'divizjonijiet differenti biex jimminimizza l-istanzi li l-istess priġunieri jiltaqgħu ma xulxin. Inoltre f'dan il-każ l-attur kien talab biex jibdel id-divizjoni u għaldaqstant id-Direttur aġevolah.

5. Rigward l-allegazzjoni li id-Direttur naqas li joffri sigurta` adegwata lir-rikorrent, għandu jingħad illi id-Direttur għamel dak kollu mitlub minnu fiċ-ċirkostanzi sabiex jevita li jkun hemm xi tip ta' inċident bejn ir-rikorrent u David Norbert Schembri. Kif ingħad aktar 'il fuq l-inċident kien wieħed imprevedibbli li seħħ f'temp ta' ftit sekondi b'dan l-anqas l-uffiċċjal tal-faċilita` li kien f'distanza qasira 'l bogħod minnhom ma rnexxielu jilħaq iwaqqaf l-azzjoni.

6. Il-fatt li Borg u Schembri kellhom argument ftit jiem qabel ma kenitx indikazzjoni li seta' jiġri dan l-inċident. Dan qed jingħad fid-dawl tal-fatt illi fil-faċilita` jkun hemm diversi argumenti bejn il-priġunieri u huwa mpossibbli li titratta kull argument bħallikieku kien xi ndikazzjoni li se jwassal għall-inċident gravi tant li tieħu mizuri biex il-priġunieri li jkunu argumentaw jew iġġieldu, fl-ebda mument ma jiltaqgħu ma' xulxin.

7. Id-Direttur ma seta' jagħmel xejn aktar milli għamel fiċ-ċirkostanzi. Għandu jingħad li huwa umanament impossibbli li priġunier ikun taħt għassa kontinwa tal-uffiċjal tal-faċilita` u ma jitħalliex jiltaqa' ma

priġunier ieħor fl-ebda ħin minħabba l-fatt li kellu argument wieħed ma' l-istess priġunier.

8. Id-Direttur jipprova jpoġġi lill-priġunieri f'divizjonijiet differenti meta dawk jiġġieldu pero` ma jiħux mizura aktar serja minn hekk ma jkunx hemm indikazzjoni li jista' jkun hemm xi inċidenti oħra. F'dan il-kaz il-ġlieda li kellhom ir-rikorrent Borg u l-intimat Schembri kienet fuq affarijiet li qalu lil xulxin dak il-ħin u mhux fuq xi ħaga li kienet ilha għaddejja bejniethom u dan kif jirizulta mill-kumpilazzjoni u għaldaqstant id-Direttur ma kellux għalfejn jaħseb li din setgħet tkun ħaġa serja ħafna.

9. Postijiet bħal infermerija, fejn proprju seħħ l-inċident, huma postijiet li huma aċċessibbli għal kull priġunier ħlief dawk il-priġunieri li jkun hemm ordni li m'għandhomx jitħallew imorru hemm jekk mhux eskortati. Fil-kaz in diżamina ma kien hemm l-ebda ordni bħal din, la fil-konfront ta' Borg u l-anqas fil-konront ta' David Norbert Schembri stante li qatt ma kien hemm indikazzjoni li hemm bżonn ta' din it-tip ta' sorveljanza. Għandu jingħad li dawn iż-żewġ priġunieri fiż-żmien kollu li kienu ilhom il-faċilita`, qatt ma kellhom xi storja ta' ġlied bejniethom.

10. L-allegazzjoni li id-Direttur ma rax li jiġu osservati l-proċeduri kollha għas-sigurta` tal-priġuniri hija wkoll infondata stante li ma kien hemm ebda proċedura li ma ġietx osservata dakinhar ta' l-inċident. Inoltre r-rikorrent ma indika l-ebda forma ta' proċedura li d-Direttur naqas li josserva.

11. L-arma li biha Schembri aggredixxa lill-attur kienet magħmula minn *lighter*, xafra tal-leħja kif ukoll skieken tal-plastik u dan kif jidher mill-

anness dokument immarkat bħala Dok DFK3. Dawn huma kollha oġġetti li huma permisibbli ġewwa l-Faċilita` Korrettiva ta' Kordin u dan għaliex il-priġunieri jkollhom bzonn jagħmlu użu minnhom kuljum. Fil-fatt lighters u xfafar huma oġġetti li jistgħu jixtraw mill-Faċilita` stess. Fir-rigward tas-skieken, il-priġunieri ikollhom aċċess għal skieken tal-plastik waqt l-ikel.

12. Id-danni li allegatament sofra l-attur kawża ta' l-inċident mertu ta' din il-kawza ġew ikkawzati unikament mill-konvenut Schembri. Bl-intenzjoni malizzjuza tiegħu huwa rnexxielu juża' l-oġġetti li huwa kellu għall-użu personali tiegħu sabiex jagħmel arma u jattakka lir-rikorrent. Illi skont l-Artikolu 1031 tal-kap 16 "*kull wieħed iwieġeb għall-ħsara li tiġri bi ħtija tiegħu*".

13. L-inċident seħħ f'temp ta' ftit sekondi u ma kienx possibbli għall-uffiċċjal li kien biswit il-*waiting room* li jmur jifridhom sabiex ma jweġġgħux lil xulxin.

14. Wara li seħħ l-inċident, id-Direttur informa mill-ewwel lill-pulizija sabiex issir l-inkjesta neċessarja. Inoltre r-rikorrent ittieħed mill-ewwel l-isptar sabiex ikun jista jingħata l-kura meħtieġa, fejn hemmhekk ingħata l-kura u ntbagħat lura l-faċilita` 'l għada.

15. Huwa manifest illi kull danni sofferti mir-rikorrent kienu l-konsegwenza ta' aġir ta' Schembri u mhux ta' xi nuqqas da parti tad-Direttur u għaldaqstant, id-Direttur m'għandux jinstab responsabbli għal kwalunkwe dannu.

Rat id-dokumenti esebiti, u l-atti kollha tal-kaz;

Ikkunsidrat:-

Fatti

Illi l-inċident li ta lok għal din il-kawża seħħ f'dan l-isfond:

1) L-attur u l-konvenut Schembri kienu residenti fl-ewwel diviżjoni tal-Faċilita`.

2) Fis-26 ta' Mejju 2010 għall-ħabta tat-8 – 8.30 a.m., l-attur ħareġ fil-bitħa fejn kien hemm ukoll Schembri, li mingħajr ebda raġuni beda jgħidlu ħafna kliem żejjed u f'ħin minnhom beda joffendilu lil missieru li kien mejjet, u ġew fl-idejn. Wara ftit ġew mifruda u t-tnejn marru fiċ-ċelel rispettivi tagħhom. Skont l-attur, kien inkwetat b'dak li ġara minħabba li Schembri kellu passat vjolenti u għalhekk talab biex jibdel id-diviżjoni fejn kien alloġġjat. It-talba tiegħu intlaqgħet u ġie trasferit għat-tielet diviżjoni tal-Faċilita` filwaqt li Schembri baqa' fl-ewwel diviżjoni. Skont il-Maġġur Francis Agius, kien kellem separatament lill-attur u lill-konvenut; lilu l-attur ma talbux li jiċċaqlaq; id-deċiżjoni ħadha hu bħala kap tas-*Central Hall*, "għax fix-xogħol tagħna hekk jirrikjedi f'sitwazzjonijiet bħal dawn. Meta tkellimt ma' Noel Bord huwa qabel u ried jiċċaqlaq mill-ewwel". Mistoqsi jekk kienx hemm direttiva li ż-żewġ priġunieri ma jiltaqgħu imkien wieġeb li "fil-fatt għalhekk fridnihom, biex ma jiltaqgħux". Peter Vella, senior correctional officer, li intervjena waqt l-ewwel argument, kuntrarjament għal xhieda oħra, xehed li kien l-attur li talab li jiġi trasferit għal division 3, u li ma kienu saru l-ebda arranġament biex l-attur u l-konvenut ma jiltaqgħux. Bħala Maġġur ma setax jagħmel dan it-tip t'arranġament mingħajr il-permess tad-Direttur. PC 1522 Marco Azzopardi li nzerta kien preżenti meta seħħ it-tieni inċident (fl-1 ta' Ġunju 2010) ma kienx konxju li nħarġu xi struzzjonijiet fir-rigward taż-żewġ priġunieri. Il-Maġġur James Abela, responsabbli mill-Ispecial Response Team li ssejjaħ fuq il-post wara l-inċident, kien jaf li l-priġunieri kienu ġew mifrudin iżda ma kienx jaf

għalxiex. Skont l-attur, l-arranġament biex ma jiltaqax mal-konvenut Schembri kien sar mal-Maġġuri tas-Central "għax qal il-Maġġur u qalu l-gwardjani li min joħroġ l-ewwel wieħed ma joħroġx l-ieħor". Qal li dakinhar tal-inċident huwa kien ħareġ l-ewwel, qabel il-konvenut Schembri sabiex imur l-MI room. Skont Carmelo Bonnici, uffiċjal anzjan korrettiv fil-Faċilita`, "aħna nevitaw forsi li jkun hemm kuntatt bejn tnejn li jkunu tlewmu hija normali ... pero` mhux arranġament. L-arranġamenti ma jsirux hekk. Issa jekk id-direttur tagħna jagħtina ordni diretta li jkun hemm xi inmate jew żewġ inmates partikolari li dawn ma jistgħux jiltaqgħu għall-ebda raġuni... din tista' sseħħ ukoll min-naħa tal-ispettur tal-każ tagħhom... irid ikun hemm xi ħaġa sensittiva li jkun jaf biha hu (id-Direttur)".

3) Normalment, mal-infermerija kien ikun hemm uffiċjal normali u kekk ikun hemm bżonn l-għajnuna jaqbdu l-Main Gate isfel u jitilgħu tal-SRT skont il-bżonn. Hemm taraġ ta' xi sular bejn l-infermerija l-Main Gate. L-attur xehed li fil-ħin tal-inċident kien hemm uffiċjali wieħed fl-MI room filwaqt li fil-kuridur inzerta kien hemm SRT wieħed.

4) Dwar il-proċedura biex il-priġunieri jmorru fl-infermerija il-Maġġur Abela spjega li "proċedura eżatt ma hemmx għax mill-MI room jgħajtulhom... iċemplu s-central hall u s-sentral hall jibgħatuhom l-MI room... jgħajtulhom at random... jekk ikunu saru l-affarijiet kif suppost u sar ir-rapport u ġie nfurmat kulħadd li dawn iż-żewġ priġunieri kellhom xi diżgwid u ma jistgħux jiltaqgħu flimkien jew fuq ordni tad-Direttur, iva hemm proċedura biex ma jiltaqgħu imkien ġewwa l-ħabs".

5) Kemm l-attur kif ukoll Schembri kien jinħtiġilhom imorru regolarment fl-imfermerija tal-Faċilita` biex jieħdu l-mediċina. Skont l-attur, sar arranġament

biex ma jattendux hemmhekk fl-istess ħin.

6) Fl-1 ta' Ġunju 2010 madwar it-8.30 a.m., l-attur mar fl-infermerija. Huwa u ħiereġ, Schembri, li kien jistennieh wara l-bieb, attakkah b'xafra tal-ħadid, marbuta bit-*tape* ma' *lighter* sabiex tintuża' bħala arma, billi tah daqqa f'għajnu x-xellugija, taqqabielu u baqa' nieżel bix-xafra sa geddumu. Minnufih wara reġa' tah daqqa oħra bl-istess arma fuq l-istess naħa tal-wiċċ u reġa' baqa' nieżel minn għajnejh sa geddumu. It-tip ta' xafra użata kienet tingħata mill-awtoritajiet tal-Faċilita lill-priġunieri kollha biex iqaxxru l-leħja. Wara li aggredih, Schembri ħa żewġ passi lura bl-arma f'idu u baqa' jheddu. Schembri ttieħed minn fuq il-post minn uffiċċjali tal-i*special response team* filwaqt li l-attur ittieħed fl-*intensive care unit* tal-isptar u wara l-isptar.

7) Abraham Zammit kien id-direttur tal-Faċilita` meta seħħ l-inċident. Xehed li (1) mhux kull min jargumenta jew jillatika jitneħħa mid-diviżjoni tiegħu l-attur tneħħa biex jiġu evitati iktar inċidenti; (2) l-infermerija hija post fejn jistgħu jiltaqgħu il-priġunieri, u li ma jistax ikun li kull priġunier li jkollu bżonn il-kura jitlob uffiċjal jakkumpanjah. Huma f'każijiet rari li jiġu skortati; (3) it-tip ta' xafra wżata minn Schembri kienet permessibbli li tkun fil-pussess tal-priġunieri; (4) kienu jsiru *searches* regolari fiċ-ċelel; jinżammu rekords ta' kull *search.* Ma kienx jaf iżda meta saret l-aħħar *search* fiċ-ċella ta' Schembri qabel l-inċident.

8) Roderick Mifsud, gwardjan tal-Faċilita` xehed li fil-ħin tal-inċident **inzerta** kien fil-kuridur ħdejn l-infermerija jitħadded ma' PC 1522;

Kunsiderazzjonijiet legali

1) responsabilita` amministrattiva

Illi r-responsabilita` amministrattiva f'Malta, ghalkemm tifforma parti mid-dritt pubbliku, hija wkoll regolata minn dawk il-provvedimenti fid-dritt privat u cjoe

fid-dritt ordinarju li huma applikabbli ghac-cittadini privati sakemm il-ligi ma teżentahiex speċifikament specifikatament minn tali responsabilita`"; [1]

2) responsabilita` ommissiva

Illi l-wisq għaref Imħallef Philip Sciberras, sedenti f'din il-Qorti, f'sentenza dwar kawża li inċidentalment ukoll kienet tinvolvi incident ġewwa l-Faċilita`, irrimarka li: "Wisq ragonevolment, kif saput, għall-fatt jew l-att jekwivali l-ommissjoni individwabbli fuq il-bazi ta' norma tal-ligi jew ta' qagħda speċifika li tesigi attivita` determinata għat-tutela tad-dritt ta' ħaddiehor. Jikkonsegwi illi r-rapport ta' kawżalita` jseħħ dejjem fejn jigi ndividwat obbligu pożittiv ta' kondotta li l-inosservanza tagħha ġġib fuq il-bażi tal-ġudizzju tal-kawzalita` l-event dannuż. Dan jghodd ukoll fil-każ ta' kolpa ravviżabbli fl- Amministrazzjoni Pubblika. Id-dottrina hi wkoll f'din l-istess direzzjoni. Hekk skond **Figone – Spallarossa, "La colpa in la responsabilita` civile"**, Torino, 1987, p. 50) fir-rigward tal-kolpa omissiva jingħad illi "è implicito nella stessa nozione di negligenza, imperizia ed imprudenza l'aver omesso una cautela, che sarebbe servita per evitare l'evento". U skond il-**Franzoni** (**L-Illecito,** paġna 41) r-responsabilita` għal kolpa omissiva intiża f'sens strett u tekniku "viene in essere allorquando l'evento è derivato dalla mancata attività del responsabile, il quale aveva l'obbligo giuridico di attivarsi". F'sens bejn wieħed u ieħor l-istess hi d-dottrina klassika. Skond il-**Giorgi (Obbligaz**. Vol. IV para 151) "quando si parla di colpa per ommissione si deve intendere la trasgressioni di un dovere, per il quale taluno era in obbligo di fare quello che non fece, giusta l'aforisma *qui non facit quod facere debet videtur, facere adversus ea quae non fecit*" [2];

[1] Il-Qorti ta' l-Appell fis-sentenza taghha in re: "Elmo Insurance Services Limited -vs- PC 537 Joseph Micallef u Kummissarju tal- Pulizija", 5 ta' Ottubru, 2001

[2] Vincent Chetcuti v Direttur Generali tal-Habs -Prim' Awla tal-Qorti Civili fis-6 ta' Ottubru, 2010,

3) livell ta' diliġenza

Illi l-liġi tgħid ukoll li **"Ħadd ma jwieġeb, fin-nuqqas ta' disposizzjoni espressa tal-liġi, għall-ħsara li tiġri minħabba nuqqas ta' prudenza, ta' diliġenza jew ta' ħsieb fi grad akbar".**[3] Għalhekk, il-livell li l-liġi tistenna li jintlaħaq huwa, bħala regola ġenerali, dak tal-*bonuspaterfamilias.* Dan iżda mhux sempliċiment parametru astratt, imma jintrabat mal-i*standards* meħtieġa fl-attivita` partikolari li tkun qiegħdha ssir.

Fi kliem il-**Franzoni**, "Si ritiene che costituisca negligenza la violazione di regole socialmente tipizzate, le quali indicano il comportamento di un soggetto attento ed oculato nel raggiungimento di un determinato fine… Si ritiene che costituisca imperizia la violazione di quelle regole tecniche generalmente seguite in un particolare settore di attivita`…

La rappresentabilita`, la prevedibilita`e la evitabilita` dell'evento non sono concetti estranei a quelli di *standard* di diligenza, prudenza e perizia… non e` imprevedibile ed inevitabile l'evento che, in concreto, quell'autore non si sia rappresentato, ma e` di norma imprevedibile ed inevitabile quell'evento che l'autore, avendo tenuto una certa condotta conforme ad uno *standard*, non era tenuto a prevedere o ad evitare…

Per di piu` un canone e` *standard* in riferimento ad ogni settore di attivita`, nel quale partecipano soggetti differenti o, quantomeno, per il quale sono richieste qualita` differenti nei soggetti che vi partecipano: non e` lo stesso criterio di uomo medio che consente di valutare la condotta del conducente di un monopattino rispetto alla condotta dell'appaltatore che, nell'esecuzione di opera, lascia crollare un ponteggio sui passanti. In ogni modo, ad assumere rilievo non

[3] Artiklu 1032(2) tal-Kodiċi Ċivili

e` mai la condizione psichica dell'agente o la sua coscienza desunta dalla prevedibilita` soggettiva dell'evento".[4]

4) obbligu ta' viġilanza ta' awtoritajiet ta' ħabs

Illi kulħadd għandu jedd fundamentali għall-ħajja. Dan id-dritt ifisser mhux biss li l-Istat għandu l-obbligu negattiv li ma jneħħux il-ħajja f'każijiet mhux iġġustifikati imma wkoll l-obbligu pożittiv li jieħu l-miżuri xierqa biex jissalvagwardja l-ħajja, u dan jinkludi l-obbligu li jipproteġi lill-individwu minn terzi persuni.[5]

Skont **William A. Schabas, The European Convention on Human Rights**[6], "As a general rule, 'persons in custody are in a vulnerable position and... the authorities are under a duty to protect them.[7] There is a positive obligation to protect a detainee if the authorties 'knew or ought to have known at the time of the existence of a real and immediate risk to the life of an identified individual by a third party or himself and that they failed to take measures within the scope of their powers which, judged reasonably, might have been expected to avoid that risk. But even if it cannot be established that the authorties knew or should have known of such risk, certain precautions must be taken by police officers and prison officials in order to protect the health and well-being of a person who has been detained[8].

Skont iċ-**Charlesworth & Percy On Negligence**[9] "A duty of care was owed by the prision authorities to a serving prisoner, who was seriously assaulted by fellow-prisioners in a high-security prison" – u jiċċita **Porterfield v Home**

---

[4] Massimo Franzoni, *L'Illecito* 2a ediz. 2010, paġni 191, 192 u 193
[5] App. No. 9438/81 (Dec.) 28 February 1983, 32 D.R. 190 iċċitata minn Karen Reid, A Practitioner's Guide to the European Convention of Human Rights, 5th Edition, 2015, para 73-004 paġna 922
[6] Oxford, 2015, page 133, 'Detainees'
[7] Salman v Turkey (GC) no. 21986/93, ECHR 2000-VII
[8] Keller v Russia, no. 26824/04 para 82, 17 October 2013
[9] 1997, para.2-43, paġna 41

Office[10]**:** "In considering whether an assistant governor had discharged his duty to the prisoner, it was necessary to take into account the type of man the prisoner was, the circumstances at the relevant time, as they were known to the governor, and that the latter, having been involved in the day-to-day running of the prison block, had a feel for the atmosphere being generated in the block".

Illi l-attur fetaħ din il-kawża kontra żewġ konvenuti: lill-aggressur u lid-Direttur tal-Faċilita` Korrettiva ta' Kordin fejn huwa u l-aggressur kienu t-tnejn priġunieri. Fonti tar-responsabilita` li l-attur qiegħed jimputalhom huwa d-delitt. Huwa ddikjarat ċar u tond mil-leġislatur li "**kull wieħed iwieġeb għall-ħsara li tiġri bi ħtija tiegħu**"[11]. Id-differenza bejn iż-żewġ konvenuti hi li filwaqt li l-ħsara imputata lill-aggressur hija provenjenti minn att ta' kommissjoni, konsistenti f'egħmil kriminali; dik imputata lid-Direttur hija waħda ta' ommissjoni, billi **"jitqies fi ħtija kull min bl-egħmil tiegħu ma jużax il-prudenza, id-diliġenza, u l-ħsieb ta' missier tajjeb tal-familja".**[12]

L-awtoritajiet responsabbli minn faċilita` korrettiva u l-uffiċċjali kollha tal-istess faċilita` għandhom l-obbligu li jħarsu u jipproteġu l-ħajja u s-saħħa tal-priġunieri, u jħarsuhom mill-abbuż. Dan ifisser li jridu jieħdu azzjoni xierqa u proporzjonata sabiex jipproteġuhom. Dan l-obbligu jaqa' taħt l-**Artiklu 2 tal-Konvenzjoni Ewropeja tad-Drittijiet tal-Bniedem** li jimponi obbligazzjoni pożittiva fuq l-Istat li jieħu l-miżuri meħtieġa biex jipproteġi individwu li l-ħajja tiegħu tinstab f'riskju.

Jekk l-uffiċċjali ta' faċilita` korrettiva ma jiħdux azzjoni raġonevoli u proporzjonali biex priġunier ma jiġix attakkat minn priġunieri oħrajn, l-awtoritajiet responsabbli, kif ukolll huma stess, jistgħu ikunu responsabbli għad-danni.

---

[10] The Times, March 6, 1988
[11] Artiklu 1031 tal-Kodiċi Ċivili
[12] Artiklu 1032(1) tal-Kodiċi Ċivili

X'inhu raġonevoli fiċ-ċirkostanzi partikolari tal-każ ifisser li l-uffiċċjali tal-faċilita` korrettiva iridu iqisu n-natura u l-gravita` tal-periklu għall-priġunier partikolari, u jieħdu ċerti miżuri li jemmnu li jkunu tajbin biżżejjed biex iħarsu lill-priġunier. F'dan ir-rigward għandhom iqisu li l-faċilitajiet korrettivi huma postijiet perikolużi u li uħud mill-priġunieri huma nies perikolużi. Il-livell ta' ndokrar ġewwa huwa tabilfors differenti minn dak li jrid jiġi eżerċitat f'postijiet fejn b'mod ġenerali jmorru nies li jobdu l-liġi, bħal *shopping centre.* Fil-każ ta' faċilita` korrettiva,  l-awtorita` pubblika hija nkarikata bil-kura u kustodja ta' persuni miżmumin hemm kontra r-rieda tagħhom. Hemm dejjem il-periklu li tfaqqa' l-vjolenza. U ħadd għajr l-awtoritajiet tal-faċilita` ma jista' jħares lil min ikun fil-mira tal-vjolenza minn priġunieri oħrajn.  Ħafna mill-priġunieri jkunu hemm preċiżament għax huma periklu, ħafna drabi periklu fiżiku, għall-komunita`. Huwa fatt notorju li mingħajr superviżjoni stretta, uħud mill-priġunieri jabbużaw serjament minn priġunieri oħrajn.

Applikazzjoni tad-*duty of care* għall-każ preżenti

Illi huwa intuwittiv li mhux kull feriment riżultanti minn ġlieda bejn priġunieri huwa responsabilita` tal-awtoritajiet tal-ħabs.  Dawn għandhom obbligu ta' viġilanza biex il-priġunieri ma jweġġgħux lil xulxin.  Il-livell ta' viġilanza  jvarja skont iċ-ċirkostanzi; peress li viġilanza żejda tista' xxekkel il-ftit liberta`li l-priġunieri jibqgħalhom fuq ħajjithom. Naturalment wieħed jistenna li f'post tal-ħabs, fi kwalunkwe każ il-livell ta' viġilanza jkun wieħed għoli tenut kont tan-natura tal-post innifsu fejn persuni jiġu miżmumin fi spazji ristretti kontra r-rieda tagħhom, jiffaċċjaw kontinwament priġunieri oħra ikollhom jew ma jkollhomx pjaċir bihom, anke jekk ikunu aggressivi fil-konfront tagħhom. Ambjent bħal dan huwa inkubatur perikoluż ta' konflitti personali. F'dan il-każ partikolari, il-konvenut, għalkemm ma kellux storja ta' konflitt mal-attur, kien għadu kif ħebb għalih xi jiem qabel; u kien qiegħed il-ħabs minħabba omiċidju vjolenti tas-sieħba

tiegħu. Kellu għalhekk ikun ċar għall-awtoritajiet tal-ħabs li kien bniedem perikoluż u ta' min iżomm għajnejh fuqu. Il-Qorti tifhem li mhux kull ġlieda bejn priġunieri għandha twassal li dawn jinfirdu fil-ħinijiet kollha. Iżda f'dan il-każ kellhom jixgħelu l-bozoz ħomor fl-ewwel lok għaliex il-konvenut huwa bniedem perikoluż u t-tieni għaliex l-attur ġibed l-attenzjoni tagħhom għall-biża' kbir li kellu li jerġa' jiġi aggredit, tant li ġie trasferit għal diviżjoni oħra tal-ħabs. L-attur isostni – u ma ġiex ikkontro-eżaminat fir-rigward – li nħarġet ordni sabiex fl-ebda ħin ma jkollu kuntatt mal-konvenut. L-awtoritajiet tal-Ħabs, min-naħa l-oħra, taw xhieda kontradittorja; min jgħid li ngħatat u min jiċħad li ngħatat ordni bħal din. Xhieda li turi atteġġjament laxk fejn tidħol is-sigurta` tal-priġunieri. Il-Qorti hija konvinta li ordni bħal din fil-fatt ingħatat iżda ma ġietx segwita. Anke kieku kien il-każ li ordni bħal din ma nħarġitx, id-Direttur kien ikun ħati ta'nuqqas serju tal-obbligu ta' viġilanza. Ċertament kien fattibbli, jew kellu jkun loġistikament fattibbli, li l-attur u l-konvenut ma jitħallewx imorru l-klinika tal-isptar fejn seħħ l-inċident fl-istess ħin bla ma jkunu akkumpanjati u l-attur protett b'mod adegwat;

Illi min-naħa l-oħra ma ssib l-ebda ħtija ommissiva fid-Direttur għall-fatt li l-konvenut Schembri għamel arma minn blade tal-leħja u oġġetti oħrajn li kienu permessibbli fil-ħabs;

Likwidazzjoni tad-danni:

Ma ngħatat l-ebda prova dwar *damnum emergens.*

Dwar *lucrum cessans,* jirriżulta mir-rapporti tal-periti mediċi maħturin minn din il-Qorti li l-attur sofra diżabilita` ta' 24%.[13] Dam madwar sentejn il-ħabs fuq pussess ta' droga. Ma jiftakarx daħalx fil-2008 jew 2009[14]. Jidher li l-attur kellu 31 sena meta seħħ l-inċident. Fiċ-ċirkostanzi sejra taddotta multiplier ta' 28. Il-minimum wage telgħet minn €162.19 fil-ġimgħa fit-2013 sa €178.51 fit-2019. Il-

[13] fol 395
[14] fol 277

Qorti sejra tieħu l-minimum wage preżenti bħala medja, tenut kont li din mistennija tibqa' tiela'. Għalhekk: €9,282.52 x 28 sena x 24% = €62,387.40.

Il-Qorti mhix sejra tnaqqas ammonti li l-attur jista' jirċievi bħala pensjoni tal-għomja, kif jippretendi l-konvenut Direttur fin-nota ta' sottomissjonijiet tiegħu.

Skont kif din il-Qorti kif ippreseduta ddeċidiet f'kawżi oħra mhix sejra titnaqqas is-somma minħabba li qed tingħata lump sum; l-ewwel nett għaliex tnaqqis bħal dan kien jagħmel sens meta kien jingħata imgħax ta' 5% fuq depożiti fissi u mhux illum meta ma jingħata prattikament l-ebda imgħax u t-tieni nett billi għaddew kważi 10 snin mill-inċident.

Decide:

Għal dawn il-motivi l-Qorti taqta' u tiddeċiedi billi tiċħad l-eċċezzjonijiet tal-konvenuti u

1. Tilqa' l-ewwel talba billi tiddikjara illi l-konvenuti huwa t-tnejn unikament u solidalment responsabbli għall-inċident illi seħħ fl-1 ta' Ġunju 2010 ġewwa l-infermerija fil-Faċilita' Korrettiva ta' Kordin, kawza ta' liema inċident l-attur sofra sfreġju u danni permanenti f'wiċċu, partikolament f'għajnejh.

2. Tilqa' t-tieni talba billi tillikwida d-danni sofferti mill-attur riżultat ta' dan l-inċident fis-somma ta' €62,387.40.

3. Tilqa' t-tielet talba Tikkundanna lill-konvenuti solidalment bejniethom sabiex iħallsu lill-attur l-istess somma ta' €62,387.40.

Bl-ispejjez kollha u bl-imgħax legali skond il-liġi kontra l-konvenuti mid-data ta' din is-sentenza sad-data tal-eventwali ħlas effettiv.

GRAZIO MERCIECA

IMĦALLEF